

української держави в аспекті законодавчого закріплення козацьких традицій.

Список використаних джерел:

1. Про козацтво та козацькі організації в Україні: Проект Закону України № 7196 від 04.10.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wl.cl.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=38667&pf35401=173785
2. Турченко Ф. В'ячеслав Липинський – ідеолог Української демократичної хліборобської партії / Ф. Турченко, Н. Заліська // В'ячеслав Липинський. Історико-політична спадщина і сучасна Україна. – К.; Фітадельфія, 1994. – Т. 1. – С. 172–175.
3. Закони про тимчасовий державний устрій України: від 29.04.1918 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18>.
4. Лободаєв В. М. Відродження козацтва в Українській Державі П. Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.) / В. М. Лободаєв // Гілея, 2011. – № 54. – С. 102–111.
5. Останній гетьман. Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського. 1873–1945. – К., 1993. – 398 с.
6. Тимошук О. В. Охоронний апарат української держави (квітень – грудень 1918 р.) / О. В. Тимошук. – Харків, 2000. – 460 с.
7. Статут Українських Козаків. – К., 1918. – 16 с.
8. Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси / Р. Я. Пиріг. – К., 2011. – 336 с.

Ключові слова: козацтво, законодавче закріплення організації українського козацтва, П. Скоропадський.

Key words: Cossacks, legislative consolidation of the organization of the Ukrainian Cossacks, P. Skoropadsky.

ОСТАПЕНКО ТИМУР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ЗЛОЧИНІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПІСЛЯРЕВОЛЮЦІЙНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Післяреволюційне кримінальне законодавство традиційно надавало боротьбі зі злочинами проти держави першорядне значення, перейнявши як саме найменування діянь, так і особливості їхньої соціально-політичної характеристики.

Цікаву думку з цього питання виражав радянський дослідник В. П. Антонов-Саратовський, який стверджував: «Державні злочини народилися не з учорашнього дня і, у всякому разі, не з моменту виникнення Радянської держави. Остання у відомому розрізі сама виникла з державного злочину – революції» [1, с. 15].

Основа дореволюційного і марксистсько-ленінського погляду на зміну і розвиток правових норм полягала в змінах класових інтересів, що відбувалися з розвитком суспільства. Соціально-політичною особливістю як монархічних, так і марксистсько-ленінських правових концепцій, що стоять на сторожі державних устоїв, було забезпечення непорушності правлячих класів, які відкрито проголошували свою перевагу над іншими членами суспільства, «придушення всякого виступу проти існуючого ладу».

Відносно вживання термінів «злочини проти основ конституційного ладу і безпеки держави», «державні злочини», «злочини проти держави», «політичні злочини», необхідно відзначити, що вони використовуються як синоніми [2, с. 50]. Саме найменування цієї групи діянь служило предметом обговорення представників союзних республік з часів III Сесії ЦВК СРСР 3-го скликання.

М. Васильєв-Южин, відзначаючи, що «деякі товариші оскаржували доречність у нас самого терміна «державні злочини»... адже держава-то, відповідно до марксистського розуміння, має відмирати», в свою чергу дотримувався саме такого найменування даних злочинів [2, с. 50].

А. Винокуров, який розділяв цю ж точку зору, докладно відстоював подібну назву діянь. «Деякі вказують, що поняттю «держава» судилося померти; тому вживати слова «державні злочини», в той час як ми не є державою в буржуазному сенсі слова, було б не зовсім зручно. Інші вказують, що вираз: «державні злочини» – порівняно туманний і заплутаний, і доцільно прямо сказати, які злочини виключаються з ведення союзних республік і перераховуються в спеціальному союзному законі. Далі вказується, що поняття «державні злочини» є занадто широким, і, таким чином, може бути звужена самостійна творчість республік. Г. І. Петровський (УРСР) вказував на Сесії ЦВК СРСР, що назва «державні злочини» є незграбною і пахне старими назвами, що ми не такі вже й великі державники, і що краще сказати «контрреволюційні злочини проти Радянської Влади або Диктатури Пролетаріату» [3, с. 567].

Слова «державне», «державна», «державний» несуть позитивне смислове навантаження і застосовуються в таких словосполученнях, як «державний прапор», «державний герб», «державний гімн», «державна єдність», «державна влада», «державна цілісність». Продовження цього ряду «державним злочином» або «державною зрадою» призводить до змішання понять, зміщення в акцентуванні негативного статусу поняття на поняття з позитивними відтінками. А. А. Ігнат'єв, який вивчав злочинців, які відбували покарання в Дубравному і Скальнинському ВТЗ за вчинення аналізованих злочинів, зазначив, що засуджені з гордістю носили звання державного злочинця (не якась там шпана кримінальна) і вимагали на цій підставі статусу політичних в'язнів,

тобто засуджених не за злочин, а за незгоду з існуючим ладом. Все ж в силу стійкості і поширеності в науковій літературі терміна «державний злочин», доцільно його використання в даній роботі в якості поняття, рівнозначного «злочинам проти держави» [4, с. 119].

Аналіз юридичної літератури, що розглядає проблеми загального поняття і ознак злочинів проти основ конституційного ладу і безпеки держави, показав практично повну відсутність нових фундаментальних досліджень, присвячених даному питанню. Тому ми, вивчаючи вищеозначену проблему, спиралися на положення радянської науки кримінального права, котра розглядала питання поняття і ознак таких діянь.

Звужуючи трактування об'єкта аналізованих діянь, Г. І. Волков відносив до нього лише верховні органи влади, такі як ЦВК Союзу, ВЦВК, Раднарком. Також він запропонував розділяти дві групи злочинів в залежності від цілей діяння, при цьому цілями контрреволюційних посягань пропонував вважати як повалення Радянської влади в цілому, її підрив, так і надання допомоги контрреволюційній буржуазії [2, с. 50].

У свою чергу, Е. Я. Естрін вказав, що відмінність контрреволюційних злочинів і злочинів проти порядку управління полягає ще і в тому, що вони переслідують різні цілі, що, безумовно, істотно розширило відмежувальні ознаки, які мають практичне значення [7, с. 4].

Поряд з цим були відзначені спроби відмови від самого поняття «державні злочини», замінити яке повинні були «посягання на політичну і економічну основу держави» з включенням в число цих діянь тільки контрреволюційних злочинів, передбачених Положенням 1927 року. Продовжуючи цю тенденцію, висловлювались ідеї про найменування першого розділу Особливої частини КК 1926 року «Злочини проти основ суспільного і державного устрою СРСР» з включенням в неї розділів: «Злочини державні або контрреволюційні», «Злочини проти соціалістичної власності» та «Злочини проти соціалістичної системи господарства». Можна відзначити, що в даному випадку державні злочини виявлялися більш вузьким поняттям, ніж назва самої глави.

Успішне завершення Всесоюзним інститутом юридичних наук роботи над проектом Кримінального кодексу СРСР, призвело б до появи розділу першого Особливої частини «Державні злочини», що складається з 108 статей, розміщених в трьох розділах: «Контрреволюційні злочини», «Розкрадання соціалістичної власності» та «Злочини проти державного управління». Більш широкого трактування поняття державних злочинів нам виявити не вдалося.

Заперечуючи проти даного тлумачення змісту державних злочинів, М. Д. Шаргородський пропонував вважати державними злочинами лише ті, які іменувалися контрреволюційними. Аналогічного погляду дотримувався і В. М. Чхиквадзе, називаючи державні злочини «злочинами проти державної безпеки СРСР» [1, с. 15].

Вважаючи, що державними злочинами є кримінально-карані контрреволюційні та інші державні діяння, Б. С. Маньковський

підтримував системоутворюючий характер саме «державних злочинів», що містять в собі дві вищезгадані групи [4, с. 119].

Таким чином, можна зробити висновок про переважання тенденції до збереження поняття «державних злочинів» в системі кримінального права з широкою палітрою думок з приводу його обсягу. Нам видається, що правильним і послідовним буде судження про найменування таких злочинів, найбільш небезпечних для державної влади.

Відсутність юридично закріпленого визначення особливо небезпечного державного злочину, зміни і доповнення, що вносяться до законодавства, що регулює кримінально-правову боротьбу зі злочинами проти держави, зумовили бажання сформулювати таке поняття з метою вираження основних ознак предмета дослідження, що визначають собою всі інші ознаки.

Думки з питання про загальне поняття особливо небезпечних державних злочинів, а також систематизації таких злочинів не були єдиними. Мабуть, найбільше сприяли судженням про таке явище висловлювання: «Саме найменування цих злочинів державними говорить про те, що вони спрямовані безпосередньо проти інтересів Радянської соціалістичної держави, диктатури робітничого класу, радянського суспільного і державного ладу, Радянської влади, зовнішньої безпеки СРСР, найважливіших завоювань трудящих, а також громадської безпеки та інших найважливіших загальнодержавних інтересів» [5, с. 104].

Список використаних джерел:

1. Антонов-Саратовский В. П. К вопросу о государственных преступлениях. *Вести. Верхов. Суда СССР*, 1925. № 1. С. 15.
2. Васильев-Южин М. Общесоюзное Положение о государственных преступлениях. *Советское строительство*, 1927. № 2–3. С. 50.
3. Винокуров А. Изменение Основных начал уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик. Положение о государственных преступлениях. *Рабочий суд*, 1927. № 7. С. 567–569.
4. Маньковский Б. С. Основные принципы и некоторые вопросы кодификации советского уголовного законодательства. *Учен. зап. Ростовский-на-Дону государственный университет*. Ростов-на-Дону, 1957. Вып. 4. С. 119–140.
5. Миренский Б. А. Теоретические основы совершенствования советского уголовного законодательства / Отв. ред. Г. А. Ахмедов; Предисл. Н. А. Стручкова. Т. : Изд-во «Узбекистан», 1983. С. 104.
6. Немытина М. В., Никифорова Т. Н. Дела о государственных преступлениях в Саратовской судебной палате (1871–1881 гг.). *Советское государство и право*, 1992. № 3. С. 130.
7. Ордынский С. П. Преступления против порядка управления. Практический комментарий. М. : Право и жизнь, 1924. 158 с.

Ключові слова: державні злочини, кримінальне законодавство, УРСР, політичні злочини, контрреволюційні злочини.

Key words: state crimes, criminal legislation, UkrSSR, political crimes, counter-revolutionary crimes.